

Nr 29.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om avlösning av avgälder från de till skatte försålda så kallade halländska kyrkohemmanen, m. m.; given Stockholms slott den 23 december 1937.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag om avlösning av avgälder från de till skatte försålda så kallade halländska kyrkohemmanen,

2) lag angående ändring av 8 § lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet, samt

3) lag angående ändring av 4 kap. 3 § lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

GUSTAF.

K. G. Westman.

F ö r s l a g
till
L a g
om avlösning av avgälder från de till skatte försålda så kallade
halländska kyrkohemmanen.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Landgille och ränta i följd av skatteköp, vilka åvila hemman som blivit till skatte löst enligt bestämmelserna i kungörelsen den 11 september 1863 angående försäljning till skatte av de s. k. halländska kyrkohemmanen, skola i enlighet med vad nedan sägs avlösas mot ersättning i penningar då det påkallas av kronan.

2 §.

Ersättningen skall uppgå till tjugu gånger avgälden, varvid till grund för beräkning av ersättningen för räntan ävensom för landgillet, där detsamma utgår i smör, skall läggas senast fastställda tioåriga medelmarkegångspris. Ersättningen skall förskjutas av statsmedel.

Såsom avbetalning å förskjuten ersättning skall fastighetens ägare årligen erlægga ett för varje år lika belopp, så bestämt, att det förskjutna beloppet är tjugutvå år från förskottets utgivande till fulllo betalt till statsverket.

3 §.

Ärende angående avlösning av avgäld, varom i 1 § sägs, upptages av Konungens befallningshavande. Kronan företrädes av kammaradvokatfiskals-ämbetet, som det åligger att påkalla avlösning.

4 §.

Har framställning om avlösning inkommit, give Konungens befallningshavande avgäldstagaren och ägaren av fastigheten tillfälle att yttra sig över ansökningen. Har fastigheten blivit av en till annan överlåten, må ansökningen, innan nye ägaren sökt lagfart, med laga verkan delgivas förre ägaren.

Är ägare av fastigheten å okänd ort eller fjärran och kan han förty ej bevaka sin rätt, förordne, på anmälan av Konungens befallningshavande, rätten i den ort där fastigheten är belägen god man som avses i lagen om förmynderskap att i fråga om avlösningen företräda den bortovarande.

5 §.

Konungens befallningshavande skall fastställa ersättningen och föreskriva från och med vilket kalenderår avgälden skall upphöra att utgå; skolande, där ej förhållandena till annat föranleda, tiden för avgäldens upphörande bestämmas till ingången av kalenderåret närmast efter det beslutet vunnit laga kraft. Konungens befallningshavande give ock tillkänna, vad fastighetsägaren har att iakttaga i fråga om erläggande av avbetalning å det belopp, statsverket förskjuter.

Beslutet varde genom Konungens befallningshavandes försorg delgivet avgäldstagare och avgäldsgivare samt kammaradvokatfiskalsämbetet.

Besvär över Konungens befallningshavandes beslut må anföras hos kammarkollegiet.

6 §.

För de årliga avbetalningsbelopp, som jämlikt 5 § bestämts, åtnjute statsverket lika rätt i den fastighet, från vilken avgälden utgått, som för avgäld av fast egendom varom i 17 kap. 6 § handelsbalken sägs.

7 §.

Sedan Konungens befallningshavandes beslut vunnit laga kraft, låte Konungens befallningshavande införa meddelande om beslutet i länskungörelserna; insände ock till inskrivningsdomaren anmälan om förskottet samt de årliga avbetalningsbeloppen, och varde å nästa inskrivningsdag anteckning därom införd i inteckningsprotokollet och fastighetsboken.

När förskjutet belopp blivit till fullo betalt, skall ock anmälan härom göras och antecknas enligt vad nyss sagts.

8 §.

Konungens befallningshavande utbetale vid början av det kalenderår, från och med vilket avgälden skall upphöra att utgå, ersättningen till vederbörande kyrkoråd.

Ersättningsbeloppet skall, där Konungen ej annorlunda förordnar, fondernas och fondens avkastning användas till det ändamål, vartill avgälden varit anslagen.

Sedan avlösning skett, skall anteckning om förhållandet göras i jordeboken.

9 §.

Fastighetens ägare vare berättigad att när som helst, sex månader efter uppsägning, inbetala hela det å förskottet återstående beloppet.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1938.

Genom denna lag upphäves förordningen den 20 november 1908 (nr 138 s. 3) angående avlösning av avgälder från de till skatte försålda så kallade halländska kyrkohemmanen.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändring av 8 § lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet.

Härigenom förordnas, att 8 § lagen den 18 juni 1926 om sammanläggning av fastigheter å landet skall erhålla följande ändrade lydelse:

Häftar fastighet, varom fråga är, för frälseränta eller för avgäld från till skatte försålt halländskt kyrkohemman eller för lån, som av allmänna medel lämnats för beredande av odlingsföretag, eller för förskott av dylika medel för avlösning av frälseränta eller för avlösning av avgäld, som nyss nämnts, eller för ersättning, varom förmäles i lagen om säkerhet för utbekommande av vissa ersättningar i anledning av laga skifte eller annan jorddelningsförrättning, och vilar ej ansvar för samma ränta, avgäld, lån, förskott eller ersättning jämväl å den eller de övriga fastigheterna, då må sammanläggning icke äga rum, såframt icke den, som på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken i annan av fastigheterna äger säkerhet för fordran eller annan rättighet, medgivit sammanläggningen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1938.

Förslag

till

Lag

angående ändring av 4 kap. 3 § lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

Härigenom förordnas, att 4 kap. 3 § lagen den 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad¹ skall erhålla följande ändrade lydelse:

Häftar fastighet, varom fråga är, för frälseränta eller för avgäld från till skatte försålt halländskt kyrkohemman eller för lån, som av allmänna medel lämnats för beredande av odlingsföretag, eller för förskott av dylika medel för avlösning av frälseränta eller för avlösning av avgäld, som nyss nämnts, och vilar ej ansvar för samma ränta, avgäld, lån eller förskott jämväl å de övriga fastigheterna, må sammanläggning ej äga rum, såframt ej den, som på grund av in-teckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken i någon av sistnämnda fastigheter äger säkerhet för fordran eller annan rättighet, medgivit sammanläggningen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1938.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1921: 199.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18 juni 1937.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden WESTMAN, WIGFORSS, LEVINSON, ENGBERG, NILSSON, FORSLUND.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, anmäler efter gemensam beredning med cheferna för finans- och ecklesiastikdepartementen fråga om *ändrade bestämmelser för avlösning av avgälder från de till skatte försålda halländska kyrkohemmanen.*

Föredraganden anför:

»Med anledning av en inom riksdagens andra kammare år 1931 väckt motion, nr 241, vari hemställdes att utredning måtte verkställas på vad sätt landskyld och landgille samt andra jämförliga uråldriga skattepålagor på effektivare sätt än som skedde skulle kunna avskrivas eller avlösas, har riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 4 juni 1931, nr 347, anhållit att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning i det i motionen angivna syftet samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Vid den i anledning av riksdagens berörda skrivelse inom finansdepartementet igångsatta utredningen har den av chefen för nämnda departement med stöd av Kungl. Maj:ts den 8 december 1933 givna bemyndigande tillkallade sakkunnige, kammarrådet H. Skoglund, upptagit jämväl frågan rörande effektivare avlösning av de från de skatteköpta halländska kyrkohemmanen utgående avgälderna. Sedan utredningen i denna del slutförts, har den sakkunnige med skrivelse den 31 mars 1936 till chefen för finansdepartementet överlämnat en promemoria med förslag till bland annat *lag om avlösning av avgälder från de till skatte försålda så kallade halländska kyrkohemmanen, lag angående ändring av 19 kap. 24 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet och lag angående ändring av 8 § lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet.* Lagförslagen torde få fogas till statsrådsprotokollet såsom bilaga A.

Över lagförslagen med tillhörande promemoria hava yttranden avgivits av kammarkollegiet, länsstyrelsen i Hallands län samt domkapitlet och stiftsnämnden i Göteborgs stift.

Innan jag redogör för den sakkunniges förslag torde böra lämnas en översikt rörande *dels* uppkomsten och beskaffenheten av de avgifter, varom nu

är fråga, dels ock gällande författningsbestämmelser om avgifternas upphörande.

Uppkomsten och beskaffenheten av avgälderna.

De från de skatteköpta halländska kyrkohemmanen utgående avgälderna bestå av dels *landgille* och dels *ränta i följd av skatteköp* samt erläggas till kyrkor eller till avlöning av prästerskap eller klockare.

Landgillet har sin uppkomst i landboförhållandet och motsvarade från början den årliga avgift, som brukare av annans jord hade att erlægga till jordens ägare. Landgillet, som i Halland mestadels utgjordes i smör, bestämdes ursprungligen efter uppskattning av den nytta och fördel eller sålunda den nettoinkomst egendomen kunde giva sin brukare men kom så småningom att betraktas såsom en i det hela fast avgift, som efter hand infördes för kyrkornas egendomar i stiftsjordeböckerna. Sedan Halland övergått till Sverige, upptogos även i kronans jordeböcker de till kyrkor och präster utgående landgillen i den mån uppgifter därom förelågo. Men man skilde härvid ej landgillet från kronans ränta (jordeboksräntan) utan upptog det tillsammans med de i sagda ränta ingående penningar och persedlar. Landgillet kom sålunda att i jordeböckerna ingå i en summa med jordeboksräntan, dock utmärktes landgillet genom anteckning om landgilletagaren.

I huvudsaklig överensstämmelse med det sätt, varpå landgillet antecknats i de äldre jordeböckerna, blev landgillet vid upprättandet av jordeböcker efter det år 1724 fastställda nya formuläret behandlat såsom anordnad ränta och redovisades på detta sätt i jordeböckerna intill dess ändring häri skedde vid den genom kungl. kungörelsen den 11 maj 1855 påbjudna ränteförvandlingen. Denna avsåg endast kronans grundräntor och i de nya jordeböckerna blevo till följd härav kyrkornas och prästernas landgillen, såsom ej utgörande någon av kronan överlåten rättighet, frångilda jordeboksräntan och under titel landgille samt med angivande av landgilletagaren endast anmärkta i jordeböckerna. Vid tillämpning av kungl. förordningen den 23 juli 1869 angående förändring av grundräntor och kronotionde — vari bestämdes, att indelta och anordnade ränte- och kronotiondeanslag skulle med vissa undantag indragas till statsverket emot ersättning medelst statsanslag i penningar — förklarade också kammarkollegiet, att landgillena vore sådana avgifter, som kyrkor och prästerskap betingat sig av hemman och lägenheter och som icke kunde anses såsom sådana anordnade räntor, som i 1869 års förordning åsyftades.

Vad härefter angår den andra av de båda ifrågavarande avgälderna, ränta i följd av skatteköp, må följande här anmärkas. Utom landgille hade landbon att till den, av vilken gården legts, vid tillträdet erlægga städja för rätten att få bruka hemmanet. I fråga om rätten att bortstädja kyrkohemmanen i Halland synes, sedan landskapet blivit svenskt, så småningom stor osäkerhet hava uppstått huruvida denna rätt tillkomme kronan eller vederbörande kyrka. Med anledning därav att dessa hemman sålunda understundom av länsstyrelsen blivit ansedda såsom vanliga kronohemman samt av

kronobetjäningen bortstadda och underkastade skatteköp, förklarade Kungl. Maj:t genom brev den 22 maj 1819, på framställning av prästeståndet vid 1815 års riksdag, att sådana hemman, till vilka kyrkorna då innehade städselrätt, icke kunde till skatte försäljas eller kyrkorna skiljas från städselrätten, så framt det icke kunde visas, att kyrkorna obehörigen tillägnat sig en sådan dispositionsrätt sedan danska tiden. Till följd härav uppstod under förra hälften av 1800-talet en mängd tvister mellan kronan och vederbörande kyrkor rörande äganderätten till hemmanen. Vidare hade åborna å hemmanen, vilka enligt dåmera utfärdade författningar skulle i vanlig ordning utarrenderas med skyldighet för arrendatorn att — utöver landgillet — i stället för städja erlægga årligt arrende, gjort anspråk på att få skatteköpa hemmanen såsom vanliga kronohemman. Till förekommande av vidare tvister om kronans och kyrkornas rätt till hemmanen samt till beredande för hemmansinnehavarna av en på bestämda oföränderliga villkor tryggad besittningsrätt till desamma, beslöto statsmakterna år 1863, att kronan skulle avstå från anspråk på hemmanen, samt att dessa skulle få skatteköpas av åborna. Genom Kungl. Maj:ts kungörelse den 11 september 1863 (nr 48 s. 1) förordnades sålunda att de halländska kyrkornas hemman, till vilka ej vidare skulle för kronan väckas anspråk på äganderätt, finge, så framt kyrkans äganderätt ej kunde med köpe- eller donationsbrev styrkas och de ej vore anslagna till boställen, stom-, annex- eller mensalhemman, lösas till skatte av åbon eller, där hemmanen voro utarrenderade, av arrendatorn. Villkoren för denna skattelösen voro följande. I stället för erläggande av skatteköpeskilling skulle hemmanet åsättas en årlig spannmålsränta, motsvarande efter medelpris under det år då skattelösen söktes två femtedelar av det från hemmanet utgående årliga landgillet. Därjämte skulle, i den ordning och efter de grunder som för bestämmandet av maximiarrende funnes stadgade i kungl. brevet den 26 april 1826 och med fästat avseende å övriga hemmanet ålagda utskylder, en viss årlig, i spannmål bestämd ränta åsättas hemmanet. Kyrka eller präst, som ensam åtnjutit landgille av hemmanet, skulle ock ensam jämte landgillet få uppbära omförmälda räntor, men, där landgillet var delat emellan flera, skulle räntorna åtnjutas i förhållande till varderas andel i landgillet. För sålunda skatteköpt hemman skulle de nya räntorna, i avseende varå de i allmänhet stadgade grunder för räntors utgörande skulle tjäna till efterrättelse, införas i jordeboken under gemensam titel: 'ränta i följd av skatteköp', och därest hemmanet varit i jordeboken upptaget såsom krono, skulle detsamma däri omföras till skatte.

Gällande bestämmelser om avlösning av avgälderna.

Kungl. Maj:t framlade för 1908 års riksdag förslag rörande avlösning av de landgillen och räntor, som utgingo från de till följd av 1863 års kungörelse skattesålda hemmanen. Sedan detta förslag blivit av riksdagen med viss ändring antaget och kyrkomötet, såvitt anginge till präst eller klockare ut-

gående avgäld, godkänt samma förslag med den av riksdagen beslutade ändringen, utfärdades den 20 november 1908 förordning (nr 138 s. 3) angående avlösning av avgälder från de till skatte försålda så kallade halländska kyrkohemmanen. Därigenom förordnades bland annat, att ägare av hemman, vilket blivit till skatte löst i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen angående försäljning till skatte av de så kallade halländska kyrkohemmanen den 11 september 1863, finge friköpa sig från skyldigheten att utgöra hemmanet åliggande landgille och 'ränta i följd av skatteköp' mot erläggande av ett penningbelopp, som i årlig ränta efter fem procent lämnade en avkastning lika med summan av berörda avgälder. Till grund för beräkning av löseskillingen för spannmålsräntan ävensom för landgillet, då detsamma utginge i smör, skulle läggas senast fastställda medelmarkegångspris enligt litt. C i länets markegångstaxa. Löseskillingen för ifrågavarande avgälder finge fördelas till betalning under en tid av sex år med lika belopp årligen jämte ränta efter fem procent å oguldet kapital, under villkor att för amorteringens fullgörande ställdes säkerhet av viss angiven beskaffenhet. Sedan inlösen skett, skulle anmälan därom göras hos länsstyrelsen för vederbörlig anteckning i jordeboken.

Ehuru berörda bestämmelser medfört, att ett icke ringa antal avgäldsbelopp blivit avlösta, utgår dock fortfarande avgäld från ett jämförelsevis stort antal fastigheter. Antalet avgäldspliktiga egendomar (jordeboksenheter) uppgick före 1908 års förordning till 124 stycken och sammanlagda beloppet av avgälderna utgjorde, landgillen 4 kronor 87 öre i penningar och 3,112.83 kilogram smör samt skatteköpsräntor 2,306.3 hektoliter spannmål, hälften råg och hälften korn. Enligt i kammarkollegiets exemplar av jordeboken förda anteckningar samt vissa av länsstyrelsen i skrivelse till kammarkollegiet den 6 juni 1936 gjorda rättelser har antalet med avgäld besvärade jordeboksenheter nedgått till 56 stycken och sammanlagda avgäldsbeloppet till 2 kronor i penningar, 1,174.57 kilogram smör och 914.75 hektoliter spannmål motsvarande en avlösningssumma, för landgillena av 63,896 kronor 60 öre och för skatteköpsräntorna av 203,623 kronor eller tillhoppa 267,519 kronor 60 öre, persedlarna därvid beräknade efter 1935 års tioåriga medelmarkegångspris litt. C. I medeltal belöper således på varje fastighet en avlösningssumma av 4,777 kronor 13 öre.

Den sakkunniges förslag och däröver avgivna yttranden.

Förslaget till lag om avlösning av avgälder från de till skatte försålda s. k. halländska kyrkohemmanen innebär i korthet följande. I 1908 års förordning avsett landgille och ränta i följd av skatteköp skola liksom nu kunna avlösas mot ersättning i penningar uppgående till 20 gånger avgäldens belopp. Avlösningen skall emellertid påkallas av kronan, som därvid företrädes av kammaradvokatfiskalsämbetet, och ersättningen skall förskjutas av statsmedel. Sådant förskott skall utlämnas räntefritt och återbetalas under loppet av 22 år. För de årliga avbetalningsbeloppen skall statsverket åtnjuta samma

förmånsrätt i fastigheten som för avgäld, varom sägs i 17 kap. 6 § handelsbalken. I fråga om själva förfarandet skola i stort sett gälla samma regler, ehuru något förenklade, som för avlösning av frälseränta enligt lagen den 8 november 1912 angående avlösning av vissa frälseräntor.

Förslagen till *lagar angående ändring av 19 kap. 24 § jorddelningslagen och 8 § lagen om sammanläggning av fastigheter å landet* innefatta bestämmelser, att vad i angivna lagrum finnes föreskrivet om nu ifrågavarande avgälder skall gälla jämväl förskott, som av statsverket lämnats för avgäldernas avlösning.

Beträffande ifrågavarande avgälders natur, behovet av ändrade bestämmelser på förevarande område samt grunderna för de föreslagna nya bestämmelserna har den sakkunnige till en början erinrat om vederbörande departementschefs i 1908 års proposition gjorda uttalande, att spannmålsräntorna vore vederlag för obetald skatteköpeskillning och således i viss mån jämförliga med avgäld från avsöndrad lägenhet, om vilkas avlösning stadgades i lagen den 19 april 1907, samt vidare anfört:

Skatteköpsräntorna av de så kallade halländska kyrkohemmanen hava vid skatteköpen enligt 1863 års kungörelse åsatts hemmanen i stället för köpeskillning. Landgillena av dessa hemman utgöra nyttjandeavgifter, vilka bibehållits vid skatteköpen och sålunda också torde utgöra vederlag för en del av köpeskillingen. Ifrågavarande avgälder grunda sig på i senare tid ingångna avtal och hava icke karaktär av grundskatt.

Den årliga avgälden utgör ränta på den köpeskillning hemmanet ansågs värt vid skatteköpet och avlösningen av avgälderna innebär således i själva verket en uppskjuten köpeskillningslikvid. Det torde icke vara med billighet förenligt att hemmanet utan ekonomisk uppoffring från dess ägares sida befrias från denna skuld, och det torde därför icke böra ifrågasättas, att statsverket skall vidkännas kostnaden för avlösningen.

Enär avlösningens fullständiga genomförande, med hänsyn till de jämförelsevis avsevärda belopp vartill lösesumman för avgälderna i allmänhet uppgår, torde hava studsats på svårigheten för jordägarna att anskaffa avlösningssbeloppet samt det torde vara av stort allmänt intresse att nu ifrågavarande avgifter snabbt bringas att upphöra, synes emellertid staten på det sätt böra bidra till avlösningen, att förskott av statsmedel lämnas till avlösningssummans gäldande. Därest förskottet lämnas räntefritt, varvid något statsbidrag utan återbetalningsskyldighet såsom vid avlösning av frälse-skatteäntor icke torde vara erforderligt, skulle förskottet utan ökning i den avgiftsskyldiges årliga prestation kunna avbetalas inom relativt kort tid eller inom 20 år. Såväl de årliga spannmålsräntorna som landgillena lösas efter det tioåriga medelmarkegångspriset, vilket jämväl skall ligga till grund för löseskillningens beräkning. Som det tioåriga medelmarkegångspriset företer en fallande tendens och ytterligare torde komma att falla något en tid framåt, skulle avbetalningsbeloppet vid fastställande av löseskillingen efter nu gällande medelmarkegångspris komma att bliva större än vad avgäldsgivaren skulle hava haft att i årlig avgäld utgiva under de kommande åren. För undvikande av denna ökning i avgäldsgivarens årliga avgiftsskyldighet och då det är önskligt att avlösningen redan under amorteringstiden i stället skall innebära en direkt lättnad för avgäldsgivaren, synas avbetalningarna böra bliva något flera, exempelvis 22 stycken. Då någon ökad utgift således icke kommer att uppstå för jordägaren, torde hinder att genomföra avlösningen

tvångsvis icke föreligga. Som samtliga avgälder äro antecknade i jordeboken, torde till befordrande av avlösningens skyndsamma fortgång initiativ till avlösningen böra tagas av kronan, som sålunda skall äga påkalla avlösningen. För avbetalningsbelopp bör staten på enahanda sätt som för förskott till avlösning av frälseräntor njuta säkerhet i hemmanet enligt 17 kap. 6 § handelsbalken.

I de avgivna yttrandena hava förslagen lämnats utan erinran.

Den vid 1931 års riksdag väckta frågan om avskrivning eller avlösning av landskyld och landgille har i enlighet med en till innevarande års riksdag avlåten proposition, nr 235, lösts på det sätt, att staten skall inlösa landskyld och sådant landgille, som utgår av fastighet utan att rätten till landgillet uppbärande motsvaras av äganderätt till jord. Statens ekonomiska medverkan härutinnan har motiverats med att det vore av allmänt intresse, att nämnda avgälder bringades att upphöra samt att de i vissa avseenden kunde jämföras med grundskatter. Avgälderna vore till olägenhet i den ekonomiska samfärdseln och utgjorde en ojämnt verkande och på enstaka håll betungande börda på fastigheterna. Hittills gällande bestämmelser om avgäldernas upphörande hade visat sig vara ineffektiva och önskemålet om avgäldernas upphörande syntes icke kunna vinnas utan ekonomisk medverkan från statens sida. Med hänsyn till de små belopp avgälderna i regel utgjorde avvisades tanken på att, såsom från något håll ifrågasatts, begränsa statens medverkan på enahanda sätt som skett vid avlösning av frälseräntor enligt lagen den 8 november 1912.

Jämväl nu ifrågavarande avgälder från de s. k. skatteköpta halländska kyrkohemmanen utgöra liksom landgille och landskyld samt andra dylika orubbliga räntor en olämplig börda på fastigheterna och böra därför bringas att upphöra. Ehuru de bestämmelser, varigenom avgäldernas upphörande möjliggjorts, varit gällande i nära 30 år, hava bestämmelserna visat sig icke vara tillfyllest för avgäldernas fullständiga avlösning. Ytterligare åtgärder för uppnående av detta syfte torde därför vara av behovet påkallade. Icke heller beträffande dessa avgälder torde önskemålet om avgäldernas fullständiga avlösning kunna vinnas utan ekonomisk medverkan från statens sida. Då avgälderna icke hava natur av grundskatt utan, åtminstone till den del de motsvara de vid skatteköpen åsatta räntorna, utgöra vederlag för köpeskilling, lär emellertid staten icke såsom beträffande landskyld och landgille böra inlösa desamma. Däremot torde staten böra på det sätt för avgäldsgivarna underlätta avlösningen, att staten åtager sig att förskottera avlösningens beloppet. Till den avlösning, som äger rum enligt lagen om avlösning av vissa frälseräntor, gäldar staten i regel en fjärdedel av avlösningens beloppet samt lämnar förskott å återstoden, vilket förskott jämte ränta efter fyra procent skall amorteras under loppet av 40 år. Storleken av statsbidraget har avpassats så, att annuiteten å det förskottrade beloppet i regel något understiger och i varje fall icke överstiger det årliga frälseräntebeloppet. Enligt förevarande förslag till avlösning av avgälderna

från de halländska kyrkohemmanen skall staten icke gälda någon del av avlösningssbeloppet men i stället skall ränta å förskottet icke beräknas. Härigenom vinnes den fördelen, att förskottet utan någon ökning i jordägarens avgiftsskyldighet blir inbetalt under avsevärt kortare tid än vad som är fallet med de för frälseränteavlösningen lämnade förskotten. Även om den ränteförlust, som härigenom åsamkas statsverket, icke till fullo uppväges därigenom att staten undgår att gälda någon del av avlösningssumman, torde nämnda förhållande icke böra utgöra hinder mot den föreslagna anordningen. Att märka är nämligen att de i avgälderna ingående landgillebeloppen, såsom utgående av fastigheter vilka icke längre tillhöra kyrkorna, i viss mån torde kunna vara att jämställa med de kyrkolandgillen i Skåne, Halland och Blekinge, vilka icke motsvaras av äganderätt till jord och vilka enligt vad nyss anförts skola helt och hållet inlösas av statsverket. Det torde därför icke kunna anses innebära ett oskäligt gynnande av ägarna av nu ifrågavarande hemman om en något större del av kostnaden för avlösningen av avgälderna stannar å statsverket än vid avlösning av frälseränta. Att detta bidrag från staten lämnas i form av räntefrihet å förskottet synes vara praktiskt och lämpligt samt ägnat att på kortast möjliga tid amortera förskottet. På grund av vad sålunda anförts biträder jag förslaget härutinnan.

För det av staten lämnade förskottet bör staten på enahanda sätt som beträffande förskott till avlösning av frälseränta njuta säkerhet enligt 17 kap. 6 § handelsbalken. För befordrande av avlösningens fortgång lärer, såsom även skall ske beträffande avlösningen av andra dylika pålagor — frälse-skatte- och landgillen — staten böra taga initiativ till avlösningen. Då genom den föreslagna amorteringstiden, varemot jag icke har något att erinra, någon av avlösningen föranledd ökning av fastighetsägarens avgifts-plikt icke skulle inträda, lärer hinder icke föreligga att genomföra avlösningen tvångsvis. Kyrkomötet har genom sitt godkännande av 1908 års avlösningssbestämmelser medgivit avlösning av ifrågavarande avgälder och de nu föreslagna ändringarna torde icke vara av den innebörd att kyrkomötets medverkan till deras genomförande erfordras.

Vad angår de av den sakkunnige föreslagna ändringarna i 19 kap. 24 § lagen om delning av jord å landet och 8 § lagen om sammanläggning av fastigheter å landet torde ändring av förstnämnda lagrum icke vara erforderlig, alldenstund under det i detta lagrum angivna uttrycket 'belopp, varför säkerhet på annan grund än inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken åtnjutes', torde inrymmas jämväl förskott av statsmedel för avlösning av ifrågavarande avgälder. Däremot torde, utöver den föreslagna ändringen av 8 § sammanläggningslagen, ändring böra ske jämväl av 4 kap. 3 § lagen om fastighetsbildning i stad i syfte att vad i lagrummet stadgas kommer att gälla även ifrågavarande förskott.

I anslutning till vad i det föregående anförts hava inom justitiedepartementet upprättats förslag till:

1) *lag om avlösning av avgälder från de till skatte försälda så kallade halländska kyrkohemmanen,*

2) lag angående ändring av 8 § lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet, samt

3) lag angående ändring av 4 kap. 3 § lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.

I fråga om vissa bestämmelser i förstnämnda lagförslag torde, utöver vad jag förut anfört, böra anmärkas följande:

1 §.

Enligt 1908 års förordning skulle fastighetsägaren äga påkalla avlösning. Såsom av det tidigare anförda framgår skall enligt de nya bestämmelserna kronan påkalla avlösning av ifrågavarande avgälder. Med hänsyn härtill och då fullständig kännedom om de hemman, vilka äro åsatta sådana avgälder, vinnes ur kronans jordebok, däri skatteköpsräntorna författningenslign skola vara antecknade, synes behov icke föreligga av rätt för fastighetsägaren att taga initiativ till avlösning.

2 §.

Denna paragraf motsvarar med vissa redaktionella jämkningar 2 och 6 §§ i den sakkunniges förslag. Vad angår ersättningens storlek överensstämmer den nya bestämmelsen med motsvarande stadgande i nu gällande avlösningsförordning. Det tioåriga medelmarkegångspriset upptages under litt. C i markegångstaxan.

3 §.

Denna paragraf motsvarar 3 och 4 §§ i den sakkunniges förslag.

I likhet med vad som gäller avlösning och inlösen av frälseräntor synes avlösningsförfarandet böra förläggas till länsstyrelsen.

4 §.

Förevarande paragraf, som med några jämkningar upptager de av den sakkunnige i 5 § föreslagna bestämmelserna, överensstämmer i huvudsak med 5 § i 1912 års lag om avlösning av vissa frälseräntor och 6 § i 1935 års lag om inlösen av vissa frälseräntor.

5 §.

Paragrafen motsvarar 7 § i den sakkunniges förslag. Första stycket överensstämmer i huvudsak med 11 § i 1912 års lag. Då andra rättsägare än avgäldstagare, avgäldsgivare och kronan icke torde finnas, lär det ej vara påkallat att för besvär över länsstyrelsens utslag, som i likhet med vad som gäller enligt 1912 och 1935 års lagar om frälseräntor skall få överklagas hos kammarkollegiet, införa den särskilda besvärstid av 60 dagar från dagen för utslaget med ty åtföljande kungörande av utslaget jämte underrättelser till parterna, varom stadgas i nämnda lagar. Besvärstiden

torde, såsom för administrativa besvärsmål i allmänhet är föreskrivet i kungl. förordningen den 14 december 1866 angående ändring av gällande stadganden om tid för besvärns anförande i mål som handläggas av förvaltande myndigheter och ämbetsverk, böra räknas från delgivningen. Särskild föreskrift härom lärer icke erfordras.

6 och 7 §§.

Dessa paragrafer, vilka motsvara 8 och 9 §§ i den sakkunniges förslag, överensstämma i tillämpliga delar med 13, 14 och 18 §§ i 1912 års lag.

8 §.

Paragrafen motsvarar 10 § i den sakkunniges förslag.

9 §.

Denna paragraf, som motsvarar 11 § i den sakkunniges förslag, överensstämmer i tillämplig del med 16 § i 1912 års lag.»

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Tage Evers.

¹ Denna bilaga, vilken är lika lydande med de vid propositionen fogade lagförslagen, har här uteslutits.

Förslag till lag om avlösning av avgälder från de till skatte försålda så kallade halländska kyrkohemmanen.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Landgille och »ränta i följd av skatteköp», vilka åvila hemman, som blivit till skatte löst i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen angående försäljning till skatte av de s. k. halländska kyrkohemmanen den 11 september 1863, skola i enlighet med vad nedan sägs avlösas mot ersättning i penningar, om sådant påkallas av kronan.

2 §.

Ersättningen skall förskjutas av statsmedel.

Såsom avbetalning å vad sålunda förskjutits, skall fastighetens ägare årligen erlægga ett för varje år lika belopp så bestämt att det förskjutna beloppet är 22 år från förskottets utgivande till fullo betalt till statsverket.

3 §.

Ärende angående avlösning av landgille och ränta, varom i 1 § sägs, upptages av Konungens befallningshavande.

4 §.

I fråga om avlösning av landgille och ränta företrädes kronan av kammaradvokatfiskalsämbetet, som åligger att påkalla sådan avlösning.

5 §.

Har framställning om avlösning av landgille och ränta till Konungens befallningshavande inkommit, give Konungens befallningshavande avgäldstagaren och ägaren av fastigheten tillfälle att yttra sig över ansökningen. Har fastigheten blivit av en till annan överläten må ansökningen, innan nye ägaren sökt lagfart, med laga verkan delgivas förre ägaren.

Är ägare av fastigheten å okänd ort eller så fjärran att han ej kan bevaka sin rätt, förordne på anmälan av Konungens befallningshavande rätten i den ort, där egendomen är belägen, god man enligt vad om god man för bortavarande är i lag stadgat.

6 §.

Ersättningen för avgäld skall uppgå till 20 gånger avgälden, varvid till grund för beräkning av ersättningen för räntan ävensom för landgillet, där detsamma utgår i smör, skall läggas senast fastställda medelmarkegångspris enligt litt. C i länets markegångstaxa.

7 §.

Möter ej hinder mot bifall till ansökningen, skall Konungens befallningshavande genom utslag fastställa ersättningen och föreskriva från och med

vilket kalenderår avgälden skall upphöra att utgå, skolande där ej förhållandena till annat föranleda tiden för avgäldens upphörande bestämmas till ingången av kalenderåret närmast efter det utslaget vunnit laga kraft. Konungens befallningshavande give ock i utslaget tillkänna, vad fastighetsägaren har att iakttaga i fråga om erläggande av avbetalning å det belopp, statsverket förskjuter.

Beslutet varde genom Konungens befallningshavandes försorg delgivet avgäldstagare och avgäldsgivare samt kammaradvokatfiskalsämbetet.

Besvär över Konungens befallningshavandes beslut, i fråga som ovan sägs, må anföras hos kammarkollegiet.

8 §.

För de årliga avbetalningsbelopp, som jämlikt 7 § bestämts, åtnjute statsverket lika rätt i den fastighet, från vilken avgälden utgått, som för avgäld av fast egendom, varom i 17 kap. 6 § handelsbalken sägs.

9 §.

Sedan utslag, som i 7 § omförmäles, vunnit laga kraft låte Konungens befallningshavande införa meddelande om utslaget i länskungörelserna; insände ock till inskrivningsdomaren i orten anmälan om förskottet samt de årliga avbetalningsbeloppen, och varde å nästa inskrivningsdag anteckning om förskottet och vad därtill hör införd i inteckningsprotokollet och fastighetsboken.

När förskjutet belopp blivit till fullo betalt, skall ock anmälan härom göras och antecknas enligt vad nyss sagts.

10 §.

Konungens befallningshavande utbetale vid början av det kalenderår, från och med vilket avgälden enligt laga kraft ägande utslag upphör att utgå, ersättningen till vederbörande kyrkoråd.

Ersättningsbeloppet skall, där Kungl. Maj:t ej annorlunda förordnar, fondernas och fondens avkastning användas till det ändamål, vartill avgälden varit anslagen.

Sedan avlösning skett, varde anteckning om förhållandet verkställd i jordeboken.

11 §.

Fastighetens ägare vare berättigad att när som helst, sex månader efter uppsägning, inbetala hela det å förskottet återstående beloppet.

Denna lag träder i kraft den

Genom denna lag upphäves förordningen den 20 november 1908 (nr 138 sid. 3) angående avlösning av avgälder från de till skatte försålda s. k. halländska kyrkohemman.

Förslag till lag angående ändring av 19 kap. 24 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet.

Härigenom förordnas att 19 kap. 24 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet skall erhålla följande ändrade lydelse:

Häftar fastighet, varifrån avstyckning ägt rum, för tionde, ränta eller annan sådan avgäld eller eljest för allmänna utskylder och besvär, i vilkas utgörande det avstyckade området icke omedelbart deltagar, eller för lån, som av allmänna medel lämnats för beredande av odlingsföretag, eller för förskott av dylika medel för avlösning av frälseränta eller för avlösning av avgäld från skattesålt halländskt kyrkohemman eller eljest för belopp, varför säkerhet på annan grund än inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken åtnjutes, och utgör det avstyckade området ensamt eller tillsammans med vad redan må vara från fastigheten avsondrat eller avstyckat mera än en femtedel av fastighetens ägovidd, skall i fråga om det avstyckade områdets ansvar för sådant åliggande vad i 37 § 3 mom. av förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom är stadgat om avsondrad lägenhets ansvar för intecknad gäld äga motsvarande tillämpning.

Förslag till lag angående ändring av 8 § lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet.

Härigenom förordnas, att 8 § lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet skall erhålla följande ändrade lydelse:

Häftar fastighet, varom fråga är, för frälseränta eller för avgäld från skattesålt halländskt kyrkohemman eller för lån, som av allmänna medel lämnats för beredande av odlingsföretag, eller för förskott av dylika medel för avlösning av frälseränta eller för avlösning av avgäld, som nyss nämnts, eller för ersättning, varom förmåles i lagen om säkerhet för utbekommande av vissa ersättningar i anledning av laga skifte eller annan jorddeelningsförrättning, och vilar ej ansvar för samma ränta, avgäld, lån, förskott eller ersättning jämväl å den eller de övriga fastigheterna, då må sammanläggning icke äga rum, såframt icke den, som på grund av inteckning eller jämlikt 11 kap. 2 § jordabalken i annan av fastigheterna äger säkerhet för fordran eller annan rättighet, medgivit sammanläggningen.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 17 december 1937.

Närvarande:

justitierådet AFZELIUS,
regeringsrådet ASCHAN,
justitieråden FORSBERG,
SANDSTRÖM.

Enligt lagrådet den 30 augusti 1937 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 18 juni 1937, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) *lag om avlösning av avgälder från de till skatte försälda så kallade hälländska kyrkohemmanen;*

2) *lag angående ändring av 8 § lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet; samt*

3) *lag angående ändring av 4 kap. 3 § lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.*

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, föredrogos inför lagrådet av kammarrådet Harald Skoglund.

Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

Ur protokollet:

Wilhelm von Schwerin.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 23 december 1937.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och ecklesiastikdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, lagrådets den 17 december 1937 avgivna utlåtande över de till lagrådet den 18 juni 1937 remitterade förslagen till *lag om avlösning av avgälder från de till skatte försålda så kallade halländska kyrkohemmanen, lag angående ändring av 8 § lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet samt lag angående ändring av 4 kap. 3 § lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad.*

Föredraganden anför:

»Enligt förstnämnda lagförslag skall ersättningen för avlösning av ifrågasvarande avgälder förskjutas av statsmedel. Ersättningen skall uppgå till 20 gånger avgälden, vars värde, där den är bestämd i persedlar, skall beräknas efter senast fastställda tioåriga medelmarkegångspris litt. C. Med tillämpning av angivna grunder och efter beräkning av innevarande år fastställda tioåriga medelmarkegångspris å de i avgälderna ingående persedlarna kommer ersättningen för samtliga kvarstående avgälder att uppgå till 259,148 kronor 60 öre eller i runt tal 260,000 kronor. Om anvisande av medel till förskjutande av ersättningsbeloppen kommer chefen för finansdepartementet att göra hemställen under sjunde huvudtiteln av nästa års statsverksproposition.»

Föredraganden hemställer härefter, att ovannämnda lagförslag, vilka av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gösta Tidelius.